

Magyar Református Nevelés

MEGJELENIK ÉVENTE 4 SZÁM | LETÖLTHETŐ: REFNEVELES.HU/MRN

JÁTÉK- ÉS OLVASÁSPEDAGÓGIA

TAKÁCSNÉ SZABÓ MELINDA

Iskolaalkalmasság a gyermekből kiindulva

Tamsin Grimmer: *School Readiness and the Characteristics of Effective Learning: The Essential Guide for Early Years Practitioners*

Az iskolaérettség és a hatékony tanulás jellemzői című könyv (eredeti címe: Tamsin Grimmer: *School Readiness and the Characteristics of Effective Learning: The Essential Guide for Early Years Practitioners*) célja, hogy a kisgyermekek nevelésével foglalkozó szakemberek útmutatást kapjanak a gyermekek sokrétű támogatásához, különös tekintettel arra az időszakra, amikor a kisgyermekkor nevelésből az iskolába lépnek. A könyv vitára hívja az olvasót az iskolaérettség fogalmának tisztázásához, megismerteti a hatékony tanuláshoz szükséges képességekkel, azok kimunkálásának lehetőségeivel. A feladat összetett és új gondolkodásmódot igényel: „Olyan környezetet kell biztosítani, mely képessé teszi őket arra, hogy érzelmileg, fizikailag és szellemileg is boldoguljanak, ami elveti a kreativitás, a gondolkodás, a felfedezés és a képzelet magjait.”¹

Ahhoz, hogy mindezt lehetővé tegyük, át kell értékelnünk a jelenlegi gyakorlatunkat és mindazt, amit az iskolaéretté válás folyamatáról tudunk. A szerző úgy véli,

ahelyett, hogy az iskolára és az iskolakezdés időpontjára helyeznénk a hangsúlyt, a gyermekekre kell összpontosítanunk arra, hogy mi a legjobb számukra. Segítenünk kell őket, hogy készen álljanak a tanulásra. Ehhez nyújt segítséget ez a könyv.

Tamsin Grimmer számos kutatást végzett az átmenetekkel kapcsolatban, mindemellett saját tanítói tapasztalataira is támaszkodik. Érdeklődésének középpontjában a játék, a sémák, az aktív tanulás, a pozitív viselkedés, valamint a korai nyelvi fejlődés elősegítése áll. Egyik kulcsfontosságú témája az iskolaérettség.²

Gyermekközpontú pedagógiát követel az optimális átmenet biztosítása érdekében, és fontosnak tartja, hogy a gyermekek ne az iskolára, hanem az életre készüljenek fel! Úgy vélem, a gyermekből kiinduló kifejezés jobban megfelel annak az ideológiának, amit a szerző képvisel. Minden tevékenységet a gyermek érdeklődéséből indít, belső motivációikra építve tervezi meg a mindennapokat a hatékonyság érdekében,

ugyanis „a tanulásra való belső motiváció a legnagyobb eszköz, mellyel egy gyermek rendelkezhet”³.

Ahhoz, hogy teljes egészében értelmezni tudjuk a könyvben leírtakat, tisztában kell lennünk az Egyesült Királyságban alkalmazott gyakorlatokkal. A szerző utal az akkor hatályos jogszabályokra, irányelvekre, meg is adja a dokumentumok elérhetőségét, így azok könnyedén hozzáférhetők. Érdeemes összevetni a saját gyakorlatunkkal, ugyanis ennek tükrében válik igazán hasznosíthatóvá Tamsin Grimmer útmutatója számunkra is.

Az Egyesült Királyságban nincs állami-lag szervezett óvodáztatási rendszer. Az iskoláskor előtti nevelést szolgáló óvodákat (Nursery Schools), játszócsoportokat magánszervezetek, szülők, önkéntesek hozhatnak létre. Többségük díjmentes. A gyermekek 4–5 éves korukban kezdik meg az iskolát. Amennyiben szeptember 1-ig betöltik a négyéves kort, mehetnek iskolába. A négyévesek iskolafelkészítő osztályba (Reception Class) kerülnek, mely a hazánkban folyó óvodai nevelésben a nagycsoportnak feleltethető meg leginkább. Az előkészítő osztály még nem kötelező. Az iskolakötelezettség ötéves korban kezdődik, ezáltal az osztályok összetétele a gyermekek életkorát tekintve homogén.⁴

Hazánkban teljesen más a gyakorlat. Magyarországon óvodakötelezettség van, melynek értelmében minden kisgyermek hároméves korától óvodai nevelésben részesül, hatéves kortól lesznek tankötelesek. A tankötelezettség is halasztható egy, indokolt esetben két évvel a jogszabályoknak megfelelően – 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet. Az európai országok nagy részében a gyer-

mekek szintén hatéves korukban kezdik meg az iskolát. A szerző az iskolába lépés késleltetése mellett teszi le a voksát. Az OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) adatait tekintve jól látható, hogy a tanulmányi sikerek tekintetében a legjobban teljesítő országokban (Finnország, Észtország, Dánia, Írország...) az iskolakezdés kora hat vagy hét év. Felhívja a figyelmet az ide vonatkozó változtatások szükségességére. Aggasztónak tartja, hogy az Egyesült Királyságban túl korán vezetnek be a gyermekeket a formális oktatásba, valamint azt is, hogy hazájában a gyermekek nem részesülnek kötelező jelleggel az iskola előtti években intézményes nevelésben, amely nem elhanyagolható előnyökkel járna a gyermekek számára. Még az előkészítő osztályt sem tették kötelezővé. Ezzel szemben Magyarországon 2012-ben (az OECD adatai alapján) már a hároméves gyerekeknek 72 százaléka óvodába járt, a négyévesek részvételi aránya az intézményes nevelésben 93 százalékos volt.⁵

A szerző jól láttatja a felülről-lefelé irányuló nyomást a korai beiskolázásra vonatkozóan, nemcsak a kormányzat, hanem a szülők részéről is. A jelenség hazánkban sem ismeretlen. Pálfi Sándor felhívja a figyelmet az óvodák kiszolgáltatott helyzetére. Az óvodáknak meg kell felelniük a közoktatási rendszer által támasztott követelményeknek, az iskola felülről-lefelé irányuló elvárásainak⁶, mindemellett a szülőknek is meg akarnak felelni.

Grimmer megfogalmazza azt is, hogy az iskolaérettség vitatott fogalmai felelősek a felülről lefelé irányuló nyomás kialakulásáért. Az Egyesült Királyságban nem fogalmaztak meg hivatalos definíciót az iskolakészültségre vonatkozóan. A gyakorló szakemberek

magukra vannak utalva, amikor az iskolai felkészítésről gondolkodnak. Nincs egységes álláspont a szükséges készségeket, képességeket illetően sem. Ebből kifolyólag a vita állandó az iskolaérettség tekintetében. A fogalom időpontra utal, nem láttatja kellőképpen, hogy ez egy folyamat, melyben jelentős szerepet játszik a gyermek életkora és fejlettségi szintje. Grimmer az iskolai átmenet holisztikus egyénre szabott megközelítését hangsúlyozza. Úgy véli, hogy a gyermekeket akkor kell bevezetni a formális oktatásba, amikor az a fejlődésének szempontjából megfelelő. Hazánkban is vitatott fogalom az iskolaérettség. A kifejezés ugyanis egy folyamat lezárására utal, egy állapot elérésére, valójában pedig nem zárul le a gyermek iskolába lépésével. Mérei Ferenc és Binét Ágnes így fogalmaz: „Nem érettségről, hanem alkalmasságról van szó.”⁷ A gyermek alkalmassá válik arra, hogy az iskola által támasztott testi, kognitív, affektív és szociális elvárásoknak meg tudjon felelni. Mindezek tekintetében a szerző az iskolakezdést – találón – a lottóhoz, a szerencsejátékhoz hasonlítja. „Ha olyan szerencsés vagy, hogy egy bizonyos országban születél, lány vagy, és olyan szüleid vannak, akik támogatják az oktatásod, akkor sikeresen fogsz átmenni az iskolába.”⁸ A szerző, a fentieket részletesen taglalja a második fejezetben.

A könyv az Early Years Foundation Stage (A kora gyermekkort megalapozó korszak törvényi keretrendszere), azaz EYFS-re épül, amely tartalmazza azokat az irányelveket, melyek a gyermekek gondozására vonatkoznak öt éves korig. Elsődleges célja, hogy a gyermekek felkészüljenek az iskolai életre, ez mintegy előkészítő szakaszként jelenik meg. A szerző a könyv teljes egészén végig veze-

ti a Hatékony Tanulás Jellemzőit (CoEL – Characteristics of Effective Learning, 2008), melynek ismeretére az EYFS kötelez minden kisgyermekkel foglalkozó szakembert (Tamsin Grimmer EYFS tanácsadóként is dolgozik). A kifejezés 2020-ban bővült az eredményes tanítás jellemzőivel. A CoETL (Characteristics of Effective Teaching and Learning) elemei kulcsfontosságúak az élet-hosszig tartó tanulás megalapozásában a korai évek tekintetében, az EYFS 2021-ben ismét frissült.⁹

A harmadik fejezet taglalja, melyek azok a személyiségjegyek, amelyek elősegítik a gyermekek hatékony tanulását.

A negyedik, ötödik, hatodik fejezet a hatékony tanulás (CoEL) fő jellemzői – játék és felfedezés, aktív tanulás, kreatív és kritikus gondolkodás – köré szerveződnek. A szerző esettanulmányok segítségével mutatja be ezen tulajdonságokat az olvasó számára.

A könyv kitér a CoEL-ben megfogalmazott kritikus képességek megfigyelésének szempontjaira, módszereire és segít abban is, hogyan alakíthatjuk ki a hatékony tanuláshoz szükséges környeztet.

A negyedik fejezet a játék és a felfedezés képességét bontja ki. A játék felfedezése a gyermek kíváncsiságáról szól. Úgy véli, hogy úgynevezett „nyílt végű tevékenységekben” kell gondolkodnunk, mert így sokkal többet tanulnak a gyermekek. A szerző példát ad nyílt és zárt végű tevékenységekre, és össze is hasonlítja őket, bemutatva, hogy miért is érdemes változtatni szemléletünkön e tekintetben is. Ebben a fejezetben iskolára érett gyermekeket mutat be az esettanulmányaiban, akiknek képességei már eléggé fejlettek az iskolakezdésre és kellő kíváncsisággal bírnak ahhoz, hogy a

felfedezés öröme motiválni tudja őket az ismeretek megszerzése érdekében. Ismerteti a pedagógus szerepét a tanulási folyamatban, valamint támpontot ad a gyermekek megfelelő értékeléséhez is. A fejezet végén találunk egy szempontsort, Jan Dubiel (a kisgyermekkori nevelés nemzetközileg elismert szakértője) munkásságára alapozva, a gyermekek képességeinek megfigyeléséhez, mindemellett támpontot ad, hogy a magunk feladatait is átgondolhassuk.

Az ötödik fejezetben kifejti, mit ért aktív tanulás alatt, valamint azt is, hogy miért tartja fontosnak, hogy minél több információt szerezzünk az általunk nevelt gyermekekkel kapcsolatosan. Minél többet tudunk, minél több megfigyelést végzünk, annál hatékonyabbak lehetünk a velük való közös munka során. A gyermekek személyiségének, képességeinek, attitűdjeinek megismerése elengedhetetlen ahhoz, hogy segítségükre legyünk képességeik kibontakoztatásában. A feladat adott: „Hatékony környezetet kell teremteni nyitott végű, kihívásokkal teli, ösztönző erőforrásokkal.”¹⁰ Olyan környezetet, mely a gyermekek megismerésére épül. Az ilyen környezet önmagában is motiváló erővel bír, így könnyebb a gyermeket bevonni a tanulási folyamatba, ami nagyszerű alapot ad az iskolába készülő gyermekek számára.

Az alkotás és kritikus gondolkodás, mely a hatékony tanulás harmadik jellemzője, szoros kapcsolatban áll a problémamegoldás képességével. A hatodik fejezetben ehhez kapcsolódva olvashatjuk Marion Dowling gondolkodási típusait és megismerhetjük az Iram Siraj professzor nevéhez fűződő stratégiákat a fenntartható közös gondolkodás támogatására, melyek szintén hasznos útmutatást adhatnak.

A hetedik fejezet megoldási javaslatokkal él arra vonatkozóan, hogyan ismerhetjük meg a gyermekek nézeteit. A szerző megosztja a kutatásban részt vevő gyermekek meglátásait az átmenettel kapcsolatban. Hasznos betekintést adnak tapasztalataik abban, hogy ők mit hogyan értékelnek. Arra is választ kapunk, milyen tanácsokkal látnák el fiatalabb társaikat.

A könyv egyik nagy értéke lehet számunkra a következő három fejezet, ugyanis olyan témakörök kerülnek előtérbe, melyek hazánkban is jelentősen több figyelmet igényelnének.

Gyermekkész iskoláról beszél a szerző. Az OECD igazgatója, Andreas Schleicher szerint „többet kell tennünk annak érdekében, hogy az iskolákat felkészítsük a gyermekek számára, nem pedig a gyermekeket az iskolára.”¹¹ Jelentős szemléletváltásra ösztönöz ezen a területen is: a fejezet arra összpontosít, miként állhatnak készen az iskolák az újonnan érkező gyermekek fogadására. Hazánkban is megfogalmazódtak erre irányuló törekvések, ugyanakkor valódi változást, úgy vélem, az hozhat, ha az óvodák és az iskolák összefognak a gyermekek érdekében. Szorosabb együttműködésre van szükség és arra, hogy az óvoda-iskola átmenet tekintetében egységesen tudjanak gondolkodni, egymás munkáját elismerve, az intézmények erősségeire építve közösen tevékenykedjenek a gyermekek harmonikus fejlődése, valamint a zökkenőmentes átmenet biztosítása érdekében.

Grimmer szerint az iskoláknak minél több információt kell kapniuk a gyermekekről, fontosnak tartja, hogy az intézmények átadják egymásnak megfigyeléseiket, dokumentumaikat a gyermekkel kapcsolatosan.

Korábban Magyarországon is ez volt a gyakorlat, de mára ez megváltozott. A jelenlegi szemlélet azt kívánja, hogy az intézmény maga ismerje meg a gyermeket, tiszta lappal induljon az új intézményben.

A szülőkkal való bizalmas kapcsolat kialakítása, valamint pontos tájékoztatásuk az iskola elvárásairól és a gyermekük képességeit illetően elengedhetetlen az együttműködéshez. Ne feledjük, hogy korábbi tapasztalataik befolyásolják az iskolához való hozzáállásukat! Segítenünk kell őket, hogy szemléletet tudjanak váltani. Úgy vélem, ennek legjobb módja, ha folyamatosan jelen lehetnek az intézmény életében. Ezáltal meg tapasztalhatják szakmaiságunkat, gyermekképünket, tanítási, nevelési módszereinket.

A könyv mellékletében szülőknek készült tájékoztató anyagok is találhatók, hogy ezzel is támogassa a szerző a szakemberek munkáját. Az iskolaérettséghez/alkalmassághoz szükséges képességek minden magyarázat nélküli felsorolásától óva int a szerző, ugyanis fennáll a veszélye, hogy az ilyen anyagok kapcsán a szülők nyomást gyakorolnak a gyermekekre és pipálgatni kezdik a lista elemeit. Továbbá figyelmeztet arra is, hogy alkalmatlannak érezhetik magukat, ha a gyermekük nem tudja teljesíteni az abban felsoroltakat. Tehát gondosan kell megválasztanunk a szülők tájékoztatásának módját. Tudniuk kell, hogy minden gyermek más-más ütemben fejlődik. A tizedik fejezet megadja a választ arra a kérdésre is, miként segíthetjük a szülőt abban, hogy otthon hatékonyabban tudjanak gyermekeikkel foglalkozni. Valóban fontos erre is odafigyelni, ötleteket, tanácsokat adni a minőségi időtöltés tekintetében. Játékajánlók, könyvajánlók is segíthetünk,

befolyással lehetünk a gyermekek otthoni tanulási környezetére.

A megfelelő tájékoztatáson túl kiemeli a családlátogatás jelentőségét az átmenet szempontjából. A sikeres látogatáshoz megadja az irányelveket is. Sajnálatos, hogy hazánkban a családlátogatás már nem kötelező, így sok óvoda és iskola már nem alkalmazza ezt a módszert a család megismerésére, pedig az olvasottak tekintetében érdemes átgondolni az előnyeit. Továbbá a könyv ötleteket ad a szülőkkal való kapcsolat megerősítésére, a szülők bevonására a gyermekkel való közös munkába. Jógyakorlatokat oszt meg iskolák részéről, melyek szintén tanulságosak lehetnek számukra. Az E-melléklet könyvajánlót is tartalmaz, a felsorolt irodalmat felhasználhatjuk a szülők további támogatására gyermekük iskolakezdése előtt.

A tizenegyedik fejezet összefoglalja a legfontosabb információkat, valamint felhívja a figyelmet a mellékletekre, melyeknek még hasznát vehetjük a munkánk során.

Az A-mellékletben megtaláljuk az iskolakezdéshez szükséges szuper skilleket két nyomtatható szóróanyag formájában. A B-melléklet segítségével cselekvési tervek készíthetünk. A legfontosabb két melléklet a munkánk szempontjából a C és a D. A két függelék segítő kérdéseket tartalmaz tanítóknak és óvodapedagógusoknak az önértékeléshez és ahhoz, hogy áttekinthessük jelenlegi gyakorlatunkat. A legfontosabb definíciók a szöszedetben is megtalálhatók.

A könyv könnyen használható, forgatható, a témakörök átláthatók. Számos gyakorlati ötletet tartalmaz, így rendkívül hasznos és hiánypótló lehet a 3–6 éves korosztállyal foglalkozó szakemberek számára. Hazánkban ugyan mások az irányelvek, de a felmerü-

lő, megoldásra váró problémák ugyanazok. Éppen ezért releváns a mi pedagógiai gyakorlatunk megsegítésére is. Az esettanulmányok segítségével pontosítja a szerző fogalmi meghatározásait, egyértelműbbé teszi, és jól szemlélteti mondanivalóját. Sokat segítenek abban is, hogy tudjuk, mely korosztályra vonatkozóan vonja le következtetéseit.

Az egyes fejezetek végén gyakorlati kérdések találhatók, melyek segítségével áttekinthetjük az adott fejezetben taglalt témákat.

A szerző vitára invitálja az olvasót és a társadalmat az iskolaérettség fogalmának meghatározását illetően. A cél nem más, minthogy az általunk nevelt, tanított gyermekek magabiztosak legyenek, és merjenek gondolkodni. Úgy gondolja, hogy ezen képességek fejlesztésének kulcsa a CoEL. Érdemes a dokumentumot elolvasni, ugyanis teljesen más oldalról közelíti meg a hatékony tanuláshoz szükséges képességeket. Ezt a harmadik fejezetben található összefoglaló táblázat jól szemlélteti. Ahogy a szerző kéri, ismertessük meg a CoEL-t a szülőkkel is.

Grimmer arra biztat minden szakembert, hogy a könyvben meghatározott irányelvek

mentén vizsgálja meg saját gyakorlatát. Valóban hatékonyak a módszerek, melyekkel dolgozunk, valóban a gyermekek érdekeit szolgálják? Kellően odafigyelünk a gyermekek sajátosságaira, vagy rutinból dolgozunk? Az önreflexió szükségessége gyermekekkel foglalkozó szakemberek esetében csakugyan elengedhetetlen. A folyamatos változásokra reagálnunk kell, és mindig készen kell állnunk a tanulásra.

Ne feledjük, a felelősségünk óriási, hiszen az egész életen át tartó tanulás alapjait fektetjük le és ennek megfelelően kell működnünk!

Tamsin Grimmer úgy véli, hogy „minden gyermek olyan szakembereket érdemel, akik inspirálók, dinamikusak, gondolkodnak, szenvedéllyel tanítják őket, és akiket élénken érdeklí a gyermekek tanulási módjai.”¹² Mindemellett biztosítanunk kell a gyermekek játékon keresztül történő tanulásának feltételeit.

Tamsin Grimmer: *School Readiness and the Characteristics of Effective Learning: The Essential Guide for Early Years Practitioners*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2018. eISBN: 978178450 446 5, 208.

Felhasznált irodalom

- CALL, Nicola – FEATHERSTONE, Sally: *The Thinking Child Resource Book*, Stafford, Network Educational Press, 2003, 47.
 MÉREI Ferenc – V. BINÉT Ágnes: *Gyermeklelektan*, Medicina Könyvkiadó Zrt, 1993, 173.
 OECD Starting Strong 2017: *Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*, 2017, www.oecd.org/edu/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm, (Letöltés: 2023.04.02.)
 PÁLFI Sándor: *Az iskolakészültség megítélése és szerepe óvodáinkban*, Óvodai Nevelés, LVII. évf., 2004/2, 40–43.
 GRIMMER, Tamsin: *School Readiness and the Characteristics of Effective Learning: The Essential Guide for Early Years Practitioners*, Jessica Kingsley Publishers, London, 2018.

Internetes források

- Tamsin Grimmer hivatalos weboldala, <https://www.tamsingrimmer.com/> (Letöltés: 2023. április 14.)
 Eurydice, <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/United-Kingdom-England> (Letöltés: 2023.03.16.)
 Education at a Glance: OECD Indicators 2012, <http://www.oecd.org/edu/EAG2012%20%20Key%20Facts%20-%20Hungary.pdf> (Letöltés: 2023.04.02.)
 Twinkl kutatási oldal, <https://www.twinkl.hu/resource/development-matters-t-slt-1626794181> (Letöltés: 2023.04.15.)

-
- ¹ „Thus children need to be cultivated in an environment which will enable them to thrive emotionally, physically and cognitively, which sows the seeds of creativity, thinking, exploration and imagination.” Grimmer, Tamsin: *School Readiness and the Characteristics of Effective Learning: The Essential Guide for Early Years Practitioners*, London, Jessica Kingsley Publishers, 2018, 175.
- ² Grimmer, Tamsin: hivatalos weboldala, <https://www.tamsingrimmer.com/> (Letöltés: 2023.04.14.)
- ³ Nicola Call – Sally Featherstone: *The Thinking Child Resource Book*, Stafford, Network Educational Press, 2003, 47.
- ⁴ Eurydice, <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/United-Kingdom-England> (Letöltés: 2023.03.16.)
- ⁵ Education at a Glance: OECD Indicators 2012, <http://www.oecd.org/edu/EAG2012%20%20Key%20Facts%20-%20Hungary.pdf> (Letöltés: 2023.04.02.)
- ⁶ Pálfi Sándor: *Az iskolakészültség megítélése és szerepe óvodáinkban*, Óvodai Nevelés, 2004, LVII. évfolyam, 2. szám, 40–43.
- ⁷ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: *Gyermekelektan*, Medicina Könyvkiadó Zrt, 1993, 173.
- ⁸ „If you’re lucky enough to be born in a certain country, you are a girl and have parents who will support your education, you will transition to school successfully.” Grimmer: *School Readiness*, 31.
- ⁹ Twinkl kutatási oldal, <https://www.twinkl.hu/resource/development-matters-t-slt-1626794181> (Letöltés: 2023.04.15.)
- ¹⁰ „We must plan an effective learning environment with open-ended, challenging and stimulating resources.” Grimmer: *School Readiness*, 81.
- ¹¹ OECD Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care, 2017, www.oecd.org/edu/starting-strong-2017/9789264276116-en.htm (Letöltés: 2023.04.02.)
- ¹² „All children deserve practitioners who are inspiring, dynamic, reflective and passionate about teaching them and who have a keen interest in the different ways that children learn.” Grimmer: *School Readiness*, 207.

